

Elektronické peníze a jejich úprava v České republice

Stanislava Půlpánová*

1 Úvod

Prudký rozvoj technologií přináší do světa financí nejen nové významné efekty, ale také řadu otázek, které si zainteresovaní nutně musí klást. Jakým způsobem využití těchto technologií ovlivní průběh, kvalitu, ale zejména charakter probíhajících procesů? Může aplikace nových technologií modifikovat podstatu a obsah existujících finančních jevů a kategorií? Absorbuje-li finanční sektor dokonale všechny technologické inovace, vstoupíme do „nového finančního prostoru“? Mění se bankovní systém tak zásadním způsobem, že lze hovořit o „novém bankovníctví“? Není vyloučeno, že klíč k odpovědi na tyto i mnohé jiné otázky najdeme při řešení základního problému – povahy elektronických peněz.

Toto téma bylo obzvlášť intenzivně diskutováno na přelomu tisíciletí, kdy se představitelé bankovního sektoru zamýšleli nad důsledky zkvalitnění a zrychlení platebních operací zavedením elektronických platebních postupů s využitím elektronických platebních instrumentů. Ekonomové zaměřeni teoreticky (zejména zahraniční diskuse) se mimo jiné zabývali monetárními dopady případných změn obsahu ekonomické kategorie peníze. V domácích diskusích (viz 3.3) tento rozměr schází, své téma nacházejí spíše v aplikační rovině.¹

2 Elektronické peníze – obecně

Učiníme-li svým východiskem ekonomii středního proudu, budeme akceptovat vymezení peněz jako všeobecného ekvivalentu, který plní tři základní funkce, když zprostředkuje směnné transakce, slouží jako zúčtovací jednotka (a umožňuje tak vzájemně poměřovat směňované statky) a je reprezentantem bohatství (vyjadřuje hodnotu). Každý stručný historický exkurz předkládá genezi směny od jednoduchých forem směrem k všeobecnému ekvivalentu, a tedy k penězům. Odtud lze vyvodit zbožní podstatu peněz, které jsou penězi právě proto, že jsou „geneticky“ zbožím. Tým přístup nám umožní sledovat vývoj *peněžních forem* od všeobecně přijímaného „obyčejného zboží“ s jeho konkrétní užitečností danou předmětnými vlastnostmi a společenskou užitečností plynoucí právě z jeho zprostředkovatelského působení ve směně, přes ražené kovové (plnohodnotné i neplnohodnotné) mince až k penězům papírovým. Kromě mincí a papírových bankovek (hotovostních peněz, oběživa²) je ovšem velmi brzy k zjednodušení, urychlení a zvýšení bezpečnosti peněžního oběhu využívána možnost vzájemného vyrovnání pohledávek a závazků mezi zúčastněnými stranami bezhotovostním převodem v účetních knihách obchodní

---

* Ing. Stanislava Půlpánová, Ph.D. – odborná asistentka; Katedra bankovníctví a pojišťovnictví, Fakulta financí a účetnictví; Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <pulpan@vse.cz>.

¹ Příspěvek se záměrně nedotýká technologické ani bezpečnostní roviny problematiky elektronických platebních operací.

² Centrální bankou emitované oběživo má charakter neúročeného dluhopisu s nevymezenou splatností a v podstatě reprezentuje závazek emitenta zajistit funkční a stabilní peněžní systém.

společnosti (žirové banky). Tím je obohacen *platební systém*³ o možnost bezhotovostního zúčtování. Jednotlivé formy peněz jsou tedy využívány k placení jako hotovostní nebo bezhotovostní *platební prostředky*. S rozvojem platebních systémů pak dochází i ke vzniku a využití dalších *platebních instrumentů*, které umožňují vlastníkům disponovat peněžními zůstatky uloženými na depozitních účtech u zprostředkovatelských institucí (bank). K tradičním platebním instrumentům patří např. šek, jehož použití dosáhlo v minulých desetiletích vysokého stupně standardizace, který však v současnosti výrazně ustupuje do pozadí vytlačován právě elektronickými nástroji. Základním a zřejmě nejvíce využívaným platebním instrumentem je platební příkaz (úhradový nebo inkasní), jenž je svou povahou předurčen k „elektronizaci“, tedy k použití v elektronické podobě (viz níže).

V logice tohoto přístupu je možné chápat *elektronické peníze* jako další vývojem vzniklou formu bezhotovostních peněz, které nemají podobu písemného záznamu na tradičním médiu (papír), ale jsou digitálně zachyceny v počítačových systémech bank.⁴ Zřejmě je tedy možné se ztotožnit s tím, že využitím elektronických peněz kulminuje „proces dematerializace peněz“ nebo, že „nové elektronické platební metody vyvádějí koncept peněz za hranice hmotného zápisu k virtuálním elektronickým formám existujícím pouze on-line“ (Meister, 1996). Elektronické peníze vymezené jako technologicky nová forma existence a *pohybu* peněz pak pochopitelně nepředstavují žádnou zásadní změnu v obecně přijímaném vymezení podstaty této kategorie.^{5 6} Pojem „elektronické peníze“ v tomto obecném vymezení vlastně často označuje *elektronickou formu komunikace* mezi klientem a bankou.

3 Elektronické peníze – speciálně

Kromě takto vymezeného obsahu kategorie elektronické peníze, který je zřejmě i součástí obecného povědomí a běžného vyjadřování, pracuje finanční ekonomie se speciálním obsahem tohoto termínu, který vyjadřuje originální situaci zachycenou a upravenou řadou právních norem týkajících se realizace platebního styku.

V českém prostředí je v této souvislosti určujícím předpisem Zákon o platebním styku č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech, který je koncipován v souladu s evropskou úpravou obsaženou ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2000/46/ES ze dne 17. září 2000 o přístupu k činnosti institucí elektronických peněz, o jejím výkonu a o obezřetnostním dohledu nad touto činností

³ Pojem platební systém je zde použit v obecnějším významu jako systém, v němž se pohybují peněžní prostředky a který tedy s využitím odpovídajících nástrojů umožňuje realizaci plateb. Poněkud užší obsah má tento termín při speciálním uplatnění v kontextu zákona o platebním styku (zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech), kde je vymezen jako systém, který umožňuje převody peněžních prostředků, jestliže má alespoň tři účastníky, je provozován na základě písemné smlouvy, jeho provozovatel je držitelem licence a funguje podle pravidel stanovených zákonem a podle standardizovaných postupů dohodnutých mezi účastníky systému (viz zákon č. 124/2002 Sb., § 23). Takovým platebním systémem je v ČR systém CERTIS provozovaný Českou národní bankou.

⁴ Z právního hlediska je důkazem existence oběživa oběživo samo, důkazem existence závazku banky z přijatého depozita je původně zápis v účetních knihách banky či vkladních knížkách, v současnosti je závazek evidován v pamětech bankovních počítačů.

⁵ Stejně tak pojem elektronické bankovnínictví nereprezentuje nic jiného než využití nových komunikačních a distribučních kanálů, jimiž lze bankovního klienta „v přímém přenosu vtáhnout“ do dění na jeho účtu a poskytnout mu (staro)nové produkty v digitalizované podobě. Nejde tedy o některými autory avizovanou zásadní změnu podstaty tohoto finančního odvětví.

⁶ „Náš mezibankovní systém převodu peněžních částek velkého objemu je komplexně elektronizován už celou řadu let.“ (Greenspan, 1997).

(vychází rovněž z některých ustanovení Doporučení 97/489/ES o transakcích prováděných elektronickými platebními prostředky).

Východiskem k uchopení problematiky elektronických peněz je v českém bankovním právu pochopitelně rovněž Zákon o bankách č. 21/1992 Sb., který obsahuje vymezení blízkého termínu *elektronické peněžní prostředky* (viz dále), jimiž chápeme platební prostředky, jež uchovávají peněžní hodnotu v elektronické podobě a jsou jako platební prostředky přijímány kromě svého vydavatele i jinými osobami. Uvedená definice je v tomto předpisu nezbytná, neboť bankovní zákon váže vydávání elektronických peněžních prostředků na udělení licence⁷ s výjimkou případů upravených zákonem o platebním styku (viz emise elektronických peněz 3.2).

3.1 Základní terminologie

Stejným způsobem pak s pojmem *elektronický peněžní prostředek* zachází i zákon o platebním styku, který už obsahuje také definici *elektronických peněz* a rovněž *elektronických platebních prostředků* a propojuje tyto tři kategorie i jistou v podstatě hierarchickou vazbou. K pochopení podstaty elektronických peněz v tomto speciálním pojetí se dopracujeme postupně, když nejprve vymezíme **elektronické platební prostředky**⁸ ve dvojí podobě jako:

- *prostředky vzdáleného přístupu k peněžní hodnotě*⁹, při jejichž užívání se zpravidla vyžaduje *identifikace držitele* osobním identifikačním číslem přiděleným vydavatelem nebo identifikace jiným způsobem,
- **elektronické peněžní prostředky** uchovávající peněžní hodnotu v elektronické podobě (viz výše).¹⁰

Peněžní hodnotou v elektronické podobě jsou pak míněny právě **elektronické peníze**. Tato *elektronická peněžní hodnota* musí:

- představovat *pohledávku* za emitentem,
- být uchovávána *na elektronickém peněžním prostředku*,
- být vydávána *proti přijetí peněžních prostředků* v hodnotě ne nižší, než je hodnota vydávaných elektronických peněz,
- být přijímána kromě emitenta i *jinými osobami*.

Orientaci v této poměrně spleťtí kategoriální konstrukci nám usnadní několik ilustrací a upozornění na důležité terminologické vazby. Jestliže jsme výše vymezili platební prostředek (instrument) jako nástroj umožňující vlastníkům disponovat peněžními zůstatky uloženými na

⁷ Analogicky přijímání vkladů od veřejnosti, i když vydávání elektronických peněz (viz Směrnice 2000/46/ES) samo o sobě nepředstavuje přijímání vkladů, pokud jsou přijaté peněžní prostředky ihned proměněny na elektronické peníze.

⁸ Viz také Úřední sdělení ČNB ze dne 4. prosince 2002 o vydávání Vzorových obchodních podmínek pro vydávání a užívání elektronických platebních prostředků

⁹ Peněžní hodnotou mohou být peněžní prostředky na depozitním účtu nebo úvěr poskytnutý vydavatelem.

¹⁰ Zatímco u elektronického peněžního prostředku je jako definiční znak formulovááno jeho přijímání jako platebního prostředku i jinými osobami než je vydavatel, u prostředků vzdáleného přístupu k peněžní hodnotě tato podmínka schází, takže můžeme vyvodit, že v případě, kdy určitý subjekt poskytuje úvěr pouze na své vlastní služby nebo zboží a za účelem evidence čerpání tohoto úvěru poskytne zákazníkům vlastní kartu akceptovanou pouze ve vlastních provozovnách, je tento subjekt *vydavatelem platebního prostředku* (nikoli elektronických peněžních prostředků jako nositele elektronických peněz) ve smyslu zákona o platebním styku.

depozitních účtech u bank, potom elektronický platební prostředek je nástrojem umožňujícím bezhotovostní placení penězi (pohyb peněžních prostředků) v digitalizované podobě. Jde tedy jen o novou technologickou podobu platebního nástroje (příp. nový platební nástroj). Jeho typickým reprezentantem je platební karta či možnost identifikaci vyžadujícího přístupu (např. prostřednictvím internetu) k vlastním prostředkům uloženým v bance (network-based produkt, software-based produkt).¹¹

Reprezentantem elektronického peněžního prostředku¹² je tzv. *elektronická peněženka*, jež je nositelem, uchovatelem elektronických peněz, které do ní jejich emitent ukládá proti přijetí peněz, takže se elektronická peněženka stává *nositelem elektronické peněžní hodnoty*.

Významné místo ve výčtu znaků určujících podstatu elektronických peněz má jejich vydávání proti přijetí peněžních prostředků, takže emise elektronických peněz je vázána na již reálně existující „peněžní masu“, a jejím prostřednictvím tak nedochází ke zvětšení peněžní zásoby, ale jen k jiné formě pohybu již emitovaných peněžních prostředků. Odtud lze rovněž vyvodit „uzavřený“ systém pohybu elektronických peněz, které vlastně neobíhají,¹³ ale „použity“ se vracejí ke svému emitentovi.¹⁴ Podle některých autorů by měly být elektronické peníze odlišeny od jednorázově použitelných platebních prostředků (single purpose prepaid card products, např. předplacené telefonní karty).¹⁵

Elektronické peníze jsou tedy emitovány proti přijaté hodnotě, nahrazují v procesu placení hotovostní peníze nízkých nominálů, a jsou proto vhodné pro realizaci nízkooobjemových plateb retailovými klienty. U elektronických peněz v tomto speciálním pojetí se tak předpokládá, že jsou ve formě elektronických bodů, impulsů, jednotek reálně vloženy na kartu (do jejího čipu) nebo do počítačové paměti (tedy uloženy na konkrétní platební prostředek) a použity při platební transakci. Karta se přitom stává elektronickým peněžním prostředkem až okamžikem „nabití“ elektronickými penězi, nikoli okamžikem předání vydavatelem držiteli. Odtud lze vyvodit i další souvislost: elektronické peníze mohou být emitovány pouze vydavatelem elektronických platebních prostředků (a pouze na základě přijetí peněžních prostředků).

Regulace tohoto platebního prostoru je nezbytná ze dvou důvodů. Prvním je důvod měnově politický (monetární autorita monitoruje emisi elektronických peněz i proto, aby vyloučila tzv. double-spending problem¹⁶), druhý spočívá v potřebě ochrany drobného klienta, jehož pozice je v platebních transakcích obecně vnímána jako slabší.

3.2 Emitent

Z výše naznačeného jasně vyplývá potřeba regulovat vydávání elektronických peněz, a tedy i potřeba striktního vymezení subjektů, které jsou oprávněny se touto činností zabývat. Tento moment je v českém finančním prostoru upraven zákonem o bankách (viz výše) a

¹¹ Např. elektronicky formulovaný platební příkaz adresovaný on-line bance k účtu majitele peněžních prostředků.

¹² Tento pojem nemá „obecnou, nedigitalizovanou“ analogii, protože výraz peněžní prostředek je synonymem termínu peníze.

¹³ Elektronické peníze neobíhají, „nepřežijí“ realizovanou platbu. Také nejsou homogenní, každý emitent vydává zvláštní elektronické peníze. (Piffaretti, 1998).

¹⁴ Na rozdíl od otevřeného systému oběhu neelektronických peněz.

¹⁵ Např. Committee on Payment and Settlement Systems (Bank for International Settlements, 2005).

¹⁶ Často bývá zdůrazňována nutnost eliminovat možné dvojí použití „elektronických peněžních jednotek.“

zákonem o platebním styku (dále jen zákon), který svěřuje emisi elektronických peněz do rukou:

- a) bank a poboček zahraničních bank (pokud mají v jim udělené licenci uvedenu činnost vydávání a správy platebních prostředků),
- b) zahraničních bank (jsou-li k vydávání platebních prostředků na území České republiky oprávněny jednotnou licenci),
- c) spořitelních a úvěrních družstev (mohou vydávat elektronické peníze pouze pro své členy i v tomto případě za podmínky, že jim licence umožňuje vydávat a spravovat platební prostředky),
- d) institucí elektronických peněz,
- e) zahraničních institucí elektronických peněz (na základě jednotné licence),
- f) jiných osob na základě povolení České národní banky.

Výčet oprávněných institucí pro úplnost ještě doplníme o osobu ČNB, i když ta by se zřejmě touto aktivitou dostala do zvláštního postavení vůči ostatním emitentům jako subjekt vydávající elektronické peníze, ale současně také vykonávající dohled nad emitenty elektronických peněz (došlo by ke smíšení funkcí poskytovatele služby a dohledového orgánu). V její kompetenci však je na základě podmínek stanovených zákonem o platebním styku udělit *povolení* k emisi elektronických peněz i subjektům, které nejsou bankami, pobočkami zahraničních bank, ani držiteli jednotné licence (ad f).¹⁷ V souladu s evropskou úpravou je v ČR umožněna rovněž činnost specializovaným zahraničním *institucím elektronických peněz* (E-money institutions – EMI¹⁸), resp. „domácím“ institucím tohoto typu¹⁹ (ad d) a e)).

Pro obě skupiny subjektů zákon vymezuje další podmínky, jež musí respektovat. U institucí elektronických peněz předpokládá určitou právní formu (akciové společnosti nebo evropské společnosti) a kapitál minimálně ve výši 35 mil. Kč (viz § 18 zákona²⁰). ČNB rovněž vymezuje okruh aktiv, do nichž může subjekt tohoto typu investovat peněžní prostředky ve výši odpovídající finančním závazkům z vydaných elektronických peněz. Zákon navíc instituci elektronických peněz zakazuje poskytování úvěrů (monetárně významná podmínka) v jakékoli podobě a majetkovou angažovanost v jiném subjektu.

Subjekty vydávající elektronické peníze na bázi povolení ČNB²¹ (jiné osoby) mohou tuto činnost provozovat jen s dodržением zákonem stanovených omezení (maximální výše částky, která smí být uchována na elektronickém peněžním prostředku – maximálně korunový ekvivalent 150 eur – a současně celkové částky omezující emisi elektronických peněz – maximálně v hodnotě 5 mil. eur). Kromě objemového limitu emise obsahuje zákon i omezení okruhu osob, které elektronické peněžní prostředky přijímají (akceptantů), resp. předpokládá určitou kvalitu vztahu mezi vydavatelem a akceptantem (vztah mateřské nebo dceřiné společnosti nebo obchodní vztah, např. řetězec obchodů, společný postup či distribuční síť). Tyto „jiné osoby“ tedy nemají charakter úvěrové instituce ani instituce elektronických peněz

¹⁷ Viz § 19 zákona o platebním styku.

¹⁸ Instituce elektronických peněz by v podstatě v rámci evropské úpravy měla být vnímána jako úvěrová instituce (i když i zde se právní názory liší).

¹⁹ Úprava jejich fungování zatím není dokončena.

²⁰ Uvedený paragraf rovněž podřizuje tyto instituce dohledu ČNB s parametry odpovídajícími dohledu nad bankami (požadavky na vnitřní řídicí a kontrolní systém, povinnost čtvrtletně publikovat stanovené informace apod.).

²¹ Žádost o povolení je upravena Vyhláškou č. 92 Sb. ze dne 20. února 2006, kterou se stanoví náležitosti žádosti o povolení k vydávání elektronických peněz.

(i když podle názoru ECB by měly spadat pod definici „úvěrových institucí“ z bankovní směrnice).

Vydávání elektronických peněz sleduje ČNB pro účely měnové statistiky, ale zejména v souvislosti s dohledem na plnění kvantitativních limitů emise. Proto má vydavatel povinnost oznámit ČNB objem elektronických peněz a počet elektronických peněžních prostředků, případně vydaných za posledních 6 měsíců.

Všichni vydavatelé elektronických peněz musí zajistit na požádání držitele zpětnou výměnu elektronických peněz v nominální hodnotě za mince a bankovky nebo bezhotovostním převodem na účet, aniž by si za tuto službu účtovali cenu s výjimkou nákladů nezbytných k provedení zpětné výměny. Vydavatel může stanovit minimální hodnotu pro zpětnou výměnu, která nesmí překročit částku 300 Kč.

Elektronické peníze jsou u nás v současné době vydávány pouze nebankovními subjekty, a to na základě povolení ČNB. Vydavatelé elektronických peněz nabízejí schémata na bázi karet. Ke konci srpna 2007 existovalo 42 těchto vydavatelů (vesměs dopravců).

3.3 Komentář k diskusím

I přesto, že teoretické diskuse týkající se povahy elektronických peněz kulminovaly na začátku tisíciletí („domácí“ diskuse se této polohy tématu téměř nedotkly²²) a lze je dnes v podstatě považovat za uzavřené, je problematika elektronických peněz stále velmi „živá“ a rozebíraná zejména s ohledem na vysokou dynamiku v oblasti nových technologií, dravost nefinančních firem hledajících v tomto prostoru ziskové uplatnění i logické regulační nároky s emisí elektronických peněz spojené.

Jisté rozpaky zřejmě může u právníků vyvolat nejednotná terminologie už v evropských dokumentech (viz např. Smejkal, 2001). Zatímco doporučení (Doporučení 97/489/ES) používá pro označení nositele elektronických peněz pojem „instrument elektronických peněz“, směrnice (Směrnice 2000/46/ES) pracuje (evidentně ve stejném významu) s termínem „elektronické médium“. Česká úprava se této kolizi vyhýbá, když označuje elektronický nositel peněžní hodnoty jako „elektronický peněžní prostředek“. Ekonom zřejmě nebude tak silně vnímat technologickou²³ odlišnost mezi elektronickým médiem a instrumentem a soustředí se na podstatný vztah mezi peněžní hodnotou a jejím materiálně variantním nositelem. Spíše si uvědomí odlišnost mezi pojmy peněžní prostředek (synonymum pro peníze) a elektronický peněžní prostředek (jako technologicky různý nositel elektronických peněz, tedy nikoli synonymum k tomuto pojmu). Termín elektronický peněžní prostředek tedy nemá vlastní ekonomický obsah a slouží jen k podchycení technologických souvislostí.

Některé autory zaráží úvodní formulace zmiňované evropské směrnice, která umožňuje považovat elektronické peníze za *elektronickou náhradu mincí a bankovek*, které se ukládají na elektronickém médiu (jako jsou čipová karta nebo paměť počítače) a které jsou obecně *určeny pro uskutečňování elektronických plateb v omezené výši*. Neuvedomují si zřejmě, že tímto vyjádřením je pouze jednoznačně potvrzen a vymezen prostor pro uplatnění

²² Tato skutečnost zřejmě souvisí s absencí příspěvků ekonomů v internetových rozpravách, kde převažují názory odborníků na informační technologie, kteří obvykle nevnímají ekonomický rozměr problému, resp. právních expertů soustředěných jednoznačně na analýzu evropských norem a jejich zásady implementujících českých předpisů.

²³ Směrnice se snaží zavést právní rámec, *neutrální z hlediska technologií*, jehož cílem je harmonizovat obezřetnostní dohled nad institucemi elektronických peněz.

elektronických peněz (nízkoobjemové platby v retailovém okruhu) a že tedy nemá žádný další význam (a není tedy kolizní s definiční charakteristikou elektronických peněz).

Právním problémem může být i nejednoznačné vymezení a možná kolize mezi přijímáním splatných prostředků (tedy vkladů), které je umožněno pouze bankám (úvěrovým institucím) a předplacenou službou. Právní výklady v této souvislosti akcentují míru univerzality, takže pokud lze přijaté prostředky použít k zaplacení služeb subjektů odlišných od příjemce, jedná se o přijetí splatného prostředku, jímž hradí příjemce prostředků vkladatelův závazek k jiné osobě (potom by ovšem vznikl problém s charakteristikou platebních služeb mobilních operátorů).

S elektronickými penězi, jejich využitím a jejich právním vymezením jsou totiž spojeny tři situace:

- přijímání splatných prostředků od veřejnosti (vkladů) – povoleno pouze bankám,
- vydávání elektronických peněz – povoleno bankám, EMI, osobám se zvláštním povolením ČNB (viz 3.2),
- poskytování platebních služeb – povoleno osobám oprávněným přijímat splatné prostředky, osobám oprávněným vydávat elektronické peníze a platebním institucím.

Institucionálně mohou nastat problémy se zařazením právě mobilních operátorů. Pokud nebudou vnímáni jako příjemci splatných prostředků či emitenti elektronických peněz, budou mít charakter platební instituce a v důsledku toho i relativně „měkkí“ regulační a dohledové podmínky. Možnosti uplatnění mobilních operátorů v platebním prostoru se teprve dočkají definitivního zhodnocení a úpravy.

Někteří autoři (Kvasnička, 2003) se v souvislosti s problematikou elektronických peněz nevěnují vymezení jejich ekonomické podstaty ani otázkám kultivace formální úpravy jejich fungování. Atakují v této souvislosti regulaci a dohled ve finančním prostoru, aniž by k této problematice přinášeli originální argumenty. V jiných příspěvcích je regulace elektronických peněz označována za nadměrnou a celé prostředí, v němž se elektronické peníze pohybují za přeregulované (a v českých podmínkách navíc neadekvátně stupni rozvoje).

Cílem postupu zvoleného Evropskou unií je přitom v logice konceptu jednotné licence pouze základní harmonizace nezbytná k zajištění vzájemného uznávání povolení institucí elektronických peněz a obezřetnostního dohledu nad nimi.

Transpozicí evropských předpisů do českého právního prostředí mají být zachovány rovné podmínky pro činnost institucí elektronických peněz i ostatních úvěrových institucí vydávajících elektronické peníze a tím zajistit korektní hospodářskou soutěž přinášející výhody uživatelům. Systém obezřetnostního dohledu platného pro instituce elektronických peněz vyvažuje ustanovení přísnější než u ostatních úvěrových institucí (omezení obchodních činností, které smějí instituce elektronických peněz vykonávat, a především omezení jejich investic požadavkem obezřetnosti, jehož cílem je zajistit, aby jejich závazky vyplývající z vydaných elektronických peněz byly neustále kryty dostatečně likvidními málo rizikovými aktivy) mírnějšími nároky v oblastech týkajících se pružnosti a operativnosti jejich pohybu.

Zákon o platebním styku přitom stanovuje, že určité formulace zákona o bankách se přiměřeně vztahují i na instituce elektronických peněz.²⁴

Závěr

Pokud je pojem elektronické peníze používán v běžném smyslu pro označení elektronické formy záznamu bezhotovostních peněžních prostředků (v digitalizované podobě v počítačových systémech finančních institucí), jde pouze o technologicky novou variantu evidence bezhotovostních peněz a jejich pohybu. Předmětem zájmu tohoto příspěvku však jsou elektronické peníze jako kategorie platebního styku, jejich vymezení, resp. zachycení některých námětů z diskusí u nás na toto téma probíhajících.

Východiskem k uchopení kategoriální podstaty elektronických peněz je pojem elektronické platební prostředky. Mezi ně patří jednak prostředky vzdáleného přístupu k peněžní hodnotě, jednak elektronické peněžní prostředky, které jsou nositelem elektronických peněz (ty musí vyjadřovat pohledávku za emitentem, být uchovávány na elektronickém peněžním prostředku, emitovány na podkladě přijatých peněžních prostředků a přijímány i jinými osobami než emitentem), jež jsou určeny k realizaci nízkoobjemových plateb. Problematika elektronických peněz se dotýká oblasti přijímání splatných prostředků i poskytování platebních služeb.

Striktní vymezení této kategorie a regulace emise elektronických peněz jsou v existujících bankovních systémech nezbytné jednak z monetárních důvodů, jednak s ohledem na ochranu drobného klienta. Peněžní emise je výhradně v kompetenci subjektů bankovní soustavy, a tak musí být vyřešena otázka případného rozšíření okruhu osob emitujících elektronické peníze o nebankovní subjekty technologicky k této činnosti vybavené. Těmi jsou v České republice tzv. instituce elektronických peněz a další subjekty oprávněné k této činnosti na bázi povolení uděleného Českou národní bankou. Emisní činnost nebankovních subjektů musí být sevřena přesnými pravidly, která zabrání nežádoucím monetárním dopadům jejich operací (např. emise výhradně na podkladě přijatých peněžních prostředků, zákaz poskytování úvěru). Přesně jsou pro nebankovní emitenty stanovena i obezřetnostní pravidla, která v podstatě reprodukuje přístup k úvěrovým institucím s nižším požadovaným objemem kapitálu.

V diskusích probíhajících na téma elektronických peněz na českých serverech jednoznačně převažují příspěvky z pera expertů na informační technologie a právníků. Můžeme u nich často postrádat ekonomický rozměr problému, resp. zachytit koncentraci na některý z dílčích aspektů problematiky. Lze předpokládat, že polemiky k otázkám elektronických peněz se budou ve vlnách obnovovat, neboť technologicky živý a inovativní prostor k tomu bude přinášet dostatek podnětů.

Literatura

- [1] Bank for International Settlements (2005): *Central bank oversight of payment and settlement systems*. [on-line], Basel, Bank for International Settlements, c2005, [cit. 17. 7. 2007], <<http://www.bis.org/publ/cpss68.pdf?noframes=1>>.

²⁴ To znamená, že instituce elektronických peněz k vydávání elektronických peněz v České republice nepotřebují bankovní licenci, avšak vztahují se na ně přiměřeně určitá ustanovení zákona o bankách, nestanoví-li zákon o platebním styku jinak.

- [2] Greenspan, A. (1997): *Testimony of Chairman Alan Greenspan*. [on-line], Federal reserve Board, c1997, [cit. 17. 7. 2007],
<<http://www.federalreserve.gov/boarddocs/testimony/1997/19970319.htm>>.
- [3] Kvasnička, M. (2003): *Proč regulovat elektronické peníze? (Neznalost neomlouvá)*. e-biz, 2003, roč. 1, č. 2, s. 32-33.
- [4] Meister, E. (1996), *Cybermoney, Prepaid Cards and the Euro. (Speech given by the Bundesbank Director at the annual meeting of the Federal Association of German Money and Valuables Transport Companies)* [on-line], Brüssel, Law of Electronic and Internet Commerce in Germany, c2007, [cit. 17. 7. 2007],
<<http://www.kuner.com/data/pay/meister.htm>>.
- [5] Piffaretti, N. A. (1998): *Theoretical Approach to Electronic Money*. [on-line], Fribourg, University of Fribourg, 1998. [cit. 17. 7. 2007],
<<http://129.3.20.41/eps/mac/papers/9803/9803005.pdf>>.
- [6] Smejkal, L. (2001): *Evropská úprava elektronických peněz*. [on-line], IT právo, 27. 12. 2001, [cit. 17. 7. 2007], <<http://itpravo.cz/index.shtml?x=48901>>.

Elektronické peníze a jejich úprava v České republice

Stanislava Půlpánová

ABSTRAKT

Příspěvek je věnován ekonomické kategorii elektronické peníze. Zamýšlí se nad jejich podstatou a hledá optimální vymezení prostoru pro jejich uplatnění v moderním bankovníctví (s akcentem na českou realitu), protože elektronické peníze i použití elektronických platebních prostředků musí nutně podléhat regulaci jak s ohledem na relativně slabší vztahovou pozici bankovního klienta, tak s akcentem na měnově politickou funkci centrálních bank ve finančních systémech. Jeho cílem však není analýza technologických ani bezpečnostních parametrů elektronických platebních operací.

Klíčová slova: Elektronické peníze; Elektronické peněžní prostředky; Elektronické platební prostředky; Předplacené prostředky; Platební služby.

Electronic Money in the Czech Republic

ABSTRACT

This paper aims at comprehension of fundamental economic category - money in its actual mode - electronic money. It is the great challenge of recent economy to explain its substance and forms of its functions. Perhaps we can assume the idea that money ought to be considered as a flow of information. Thus this paper is also describing the basic methods of regulation of electronic money using by the Czech National Bank. It was not the goal of this article to discuss the security of electronic money (as e.g. digital signatures, public key cryptography) due to its technical nature.

Key words: Electronic money; Methods of regulation of e-money; Institution of electronic money.

JEL classification: G21.